

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adóznak vissza.

E közlöny tartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti péuzárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról.

II.

A jelentés részletesen méltatja a népoktatás egyes tényezőit. Ezek közül olvasóink figyelmét kiválóan érdekelhetik a következő tényezők: A tankötelesek száma. A legutóbbi évben volt 6—12 éves tanköteles 1,750.013; 13—15 éves ismétlő 666.932; együtt 2,416.945; a megelőző évhez képest 132.204 gyarapodás. Ez örvendetes gyarapodás egyfelől azt mutatja, hogy azok, különösen a gyermekek közt a megelőző években uralkodott járványos betegségek, ha nem is szüntek meg, de szelidültek; másfelől azt, hogy a közoktatási kormány által a tankötelesek összeírására kiadott rovatos táblák segítségével a tankötelesek összeírása szabatosabbá lett.

A tankötelesek közül tényleg iskolába járt 6—12 éves 1,511.994; 13—15 éves 438.885; együtt 1,950.879; a megelőző évben jártak számánál nagyobb szám 21.502-vel. Azonban még 466.066 tanköteles nem jár iskolába. A jelentés egyéb okok mellőzésével azt említi, hogy a tanhelyiségek nem elégségesek a gyermekek befogadására. Magam is tudom, hogy egyházi batóságok az a panasz tétetett, hogy a gyermekek nem férnének be az iskolába, kénytelenek iskolázás nélkül maradni. Ez annál sajnálatosabb, mert péld. közelünkben Toroczko-Szt.-Györgyön, Alsó-Járában az állami népiskolákba sem férnek be a gyermekek a helyiség szűk volta miatt.

Megnyugtató azonban, hogy miként a számadatok is mutatják, az iskolába nem járók kontingensének nagyobb számát az ismétlő iskolába járó kötelesek adják. Ez pedig természetes. Napjainkban a nép kénytelen e korban levő gyermekei munkáját értékesíteni, mert különben nem tudja azokat tartani.

Az iskolai járók korát, nemét és vallási stb. viszonyait feltűntető adatok nem jeleznek különösen új és érdekes viszonyokat; egyedül az anya-nyelv rovatban látjuk azt az örvendetes jelenséget, hogy a magyarnyelvűek a második helyre emelkedtek, a német nyelvűek tartván meg az első polcot ma is. Kétségkívül német nyelvű honfitársaink leginkább tudják becsülni az iskolát, aztán legvagyonosabbak is. A tót, szerb, horvát és ruthen nemzetiségűeknél apadt az iskolába járók száma.

Az iskolai mulasztás nevezetes momentum; kiváló gond is fordítottatik nyilvántartására, eszközül szolgálnak a rovatos táblázatok. A tanítónak s a közoktatási közegeknek minden fokozaton sok munkát ad ez; a legutolsó

évben is 21,795.183 fél napi mulasztás van kimutatva, egy millió s néhány ezerrel több, mint a megelőző évben. E sok munka mindig kárba megy, mind addig, míg a törvény szigoruan nem alkalmaztatik. Ha az iskolába járást az országos törvény kimondotta, hajtassék is végre, s hajtassanak végre a törvénynek erre vonatkozó intézkedései. Ime a bírságot mulasztásokért a legcsekélyebb bírságot alkalmazva is 421.712 frtnak kellett volna befolyjni; de csak 46.282 frt. folyt bé.

Alkalmazzuk a törvényt szigorán, hogy a felnövő nemzedékek élvezzék az iskolázás áldásos voltát s a népoktatás összes közegeit mentjük fel a nagy, hasztalan munkától.

Az iskolai tanítás előhaladásának tekinthető, hogy a népiskola 6. osztályát végzett 216.000 gyermek közül 202.529 gyermek tudott jól írni és olvasni, s csak olvasni 6.711 tudott. Ohajtandó, hogy ez utolsó rovat eltűnjék, mert azt jogosan meglehet már várni minden tanítótól, hogy hat év alatt minden gyermeket megtanítson írni és olvasni. Egyébiránt szerintem mentőségül szolgálhat tanító-társaimnak az, hogy a népiskola tantervébe nagyon sok tárgy van felölve, melyek közül sok nem illik be a népiskolai oktatás keretébe. De másfelől, ha jól emlékszem, néhai Trefort Ágoston miniszter ennek érzetében figyelmeztette a tanítókat, hogy a gyakorlatot tartsák szem előtt; részemről azt ajánlom első sorban, hogy a nyelvtani oktatással, meg a természettannal hagyjanak fel.

A népiskolák száma ez évben 78-czal gyarapodott; de a jelentés is elismeri, miszerint e számot nem lehet korrektnek tekinteni, mivel ez ugynevezett szaporodás által 574 iskolánál történt változás.

Ha a népiskolákat jellegök szerint vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy a népoktatás ügye mondhatni az egyházak kezében van. Az országban levő 16.622 népiskolából 93 százalék felekezetek kezében van. Részemről nem örvendek e ténynek; mert a felekezeti korlátoltság létezésének bizonyítékául kell tekintenem. Szomorú tapasztalatom van, hogy egyes falukban a felekezetek valóságos ellenségei a faluban levő állami népiskolának, jó állami népiskola mellett gyenge felekezeti iskolát tartanak, csak hogy a gyermekeket az állami iskolától elvonják.

Szünjünk meg már valahára keresztyén vallásunk egyetemes üdvös jellegét rontani, ferdíteni.

Részemről nem dicsekvésből, de méltánnyalattal említem fel unitárius hitrokonaim azon tendenciáját, hogy felekezeti iskoláikkal készséggel csatlakoztak a községek-

hez; s a hol állami iskola állított, községi iskolákat beszüntetvén tanköteles növendékeiket az állami iskolába utasították s 108 felekezeti iskolájból ma már csak 45 levén, legalább lépést tettek a népoktatás secularizálására.

Azonban e ténynyel mégis el kell számolni; tekintetbe kell venni, hogy a tanítók egy nagy része, mint kántorok; egyházi szolgálatot teljesítenek és épen ezért az állami tanítóképezdeknek állana kötelességökben a növendékeket a templomi éneklésben és kivált az orgonálásban képezni, s megszoktatni, hogy az egyházi szolgálattól ne írtozzanak úgy, mint jelenleg. Ez azért volna óhajtható, mert ez is a felekezeti partikularizmus egyik ellensége lenne.

A polgári és felsőbb népiskolák viszonyaiban a megelőző évhez képest jelentékeny változás nem történt.

A jelentés tüzetesen ismerteti az állami e keretben tartozó intézeteket; e szerint volt: 1) Elemi állami iskola 717, ezek közül vegyes 404. Tanító volt 1240, tanuló 68.412, kiadási költség 648.336 frt.; egy tanuló került 14 frt. 75 krba. 2) Állami felsőbb népiskola 19, ezekben 74 tanító s 578 tanuló, fenntartásuk 69.619 frtba, egy növendék 120 frt. 45 krba került. 3) Állami polgári iskola volt 189, ezekben 269 tanító 3880 tanuló volt; egy tanuló 87 frt. 29 krba került. 4) Állami felsőbb leányiskola volt 9, ezekben 119 tanár s 1.319 növendék; egy növendék került 160 frt. 77 krba.

Kovácsi Antal.

Egy német író az iskolai játékokról.

Ideje volt, hogy az iskolai játékok ügyében való intézkedést közoktatási kormányunk kezébe vegye. Helyes az is, hogy felülről indul ki a javítás s így kötelezők lesznek a teendő intézkedések; mert az egyes tanintézetek e nélkül bizonyára nem igen tettek volna semmit. A tornatanítók nem vezethetik az egész iskola növendékeinek játékait; a tanárok, kivált ha dolgozatok javításával vagy más iskolai dologgal vannak elfoglalva, nem szívesen vesztegetik idejüket ilyen iskolán kívüli foglalkozásra. A növendékek, ha csak lehet, kibújnak a nem kötelezett foglalkozás alól, mert vagy magán-órájok van, vagy a „kormükre égett“ dolgozatokat kell megkészíteniök stb. Ha a szokás megállapítaná is tehát valamely iskolánál a játékokat, nagyon ritkán, vagy soha sem lehetne kivinni, hogy a tanulók kivétel nélkül részt vegyenek bennök.

De nem csak arra van szükség, hogy általában a játékok kötelezőkké legyenek, hanem arra is, hogy az itt-ott szokásos, ész nélkül való püföledésből álló, vagy az egészségre nézve határozottan káros játékok (az utóbbiak közé tartozik pl. az „oszlop“) kienyészessenek s olyanok honosuljanak meg ismét, melyek a test edzésére, ügyesítésére hatással vannak.

Hogy a tornázás magában mennyire nem elég a növendékek egészsége fentartására, elmondták sokan; pld. Dr. Suppán Vilmos az „Egészség“ 1890. II. füzetében; de tapasztalhatjuk mindnyájan, ha tanítványainkat testi fejlettség tekintetében is megfigyeljük. Átalában az u. n. jobbak a véznábbak, satnyábbak. Ezek azután tornázás közben vagy félrevonulnak, erősebb társaiknak engedvén a szereplést, vagy ügyetlenül végzik a gyakorlatokat s tanuló társaiktól kinevettatvén, elvesztik kedvöket.

Ezért, és a tornázás más, az egészségre nézve káros tulajdonságáért fontosak tehát a játékok, melyekre vonatkozólag jelenleg egy német író nézeteit akarom ismertetni.

Raydt ratzeburgi subrec'ort épen az indítja az angol iskolák meglátogatására, hogy ezek növendékei többet játszanak mint a német diákok s tanulások eredménye még sem rosszabb. Egy alapítvány költségén látogatja meg a különböző angol tanintézeteket s egy 266 lapra terjedő műben ad számot tapasztalatairól. Ez alkalommal elég lesz e műnek csak bevezetését vennünk fel. Ebből is megláthatjuk, miképen fogja fel a dolgot, mit tekint ezélnak s milyen eszközökkel akarja megvalósítani.

A mű címe („Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper“) sokak előtt nagyon elkoztatottnak látszhatik ugyan, de tartalma annyi helyes és szép gondolatot, a nevelés ügye iránt annyi lelkesedést mutat, hogy kivonatban közlését méltónak tartom.

A szerző levelek alakjában adja elő tapasztalatait; és bár levelei magán ügyeket is érintenek, a jó barát személyébe, kihez a levelek szólanak, nem csak a képzelheti bele magát, a ki (a szerző szavai szerint) hazafiásan érző német, hanem az is, a ki magyar létére elméjét egy kissé megerőltetni s az ifjúság testi nevelésének kérdése felé fordítani nem restelli.

Először is azt említi, hogy sokszor beszélgették, milyen jó volna nekik, német tanítóknak, időről-időre, vagy legalább egyszer életökben, hosszú utazással szélesíteni látkörüket. Így a külföldi iskolák életének megismerése által, előmozdítanák saját oktatásuk ügyét. Mert a magokét nem vehetik legjobbnak. Ha abban a mondasban, hogy a königgrätzi csatát a német iskolamesterrek nyerték meg, van is valami igaz, a felsőbb oktatás hiányaival szemben nem hunyhatnak szemet.

Különösen az volt a kívánsága, mondja tovább, hogy az angol és skót iskolákat láthassa, melyekről Wiese művéből tudta, hogy nevelésök inkább kiterjed az egész emberre s többet tesz a férfias jellem fejlesztésére, mint az övék. Felsőbb iskoláik feladata csak az lehet, hogy az eddiginél nagyobb mértékben erős és öntudatos, nemzeti büszkeséggel telt és attól egészen áthatott ifjakat neveljen. Hogy az angol iskolák e tekintetben többet tesznek, mint a németek, azt egy kis könyvből látta át, melyből azt tanulta, hogy az egész angol iskolai életen az a jelmondat vonul át: „Az iskolának egyáltalában nem az a célja, hogy a fiúkba a latint vagy a görögöt beprésselje, hanem, hogy őket jó angol fiúkká s jövőre jó polgárokká neveljék.“

Még más körülmény is járult hozzá, hogy az angol iskolákat tulajdon szemével óhajtsa látni, t. i. a felsőbb tanulóknak szellemi munkával való túlságos megterhelésének kérdése, melyet a nagy közönség túlságba visz, de a mely azért minden lelkiismeretes paedagogus figyelmét megérdemli. Angliában ez nem létezik s ennek oka a szabadban végzett játékokban van, melyeket ott az értelmi neveléssel egyenlő értékűnek tartanak. Hogy milyen nagy fontosságúnak tekintik ezeket a nevelés szempontjából, annak megmutatására egy másik helyet idéz az előbb is említett könyvből: „Ha magániskolában volnék tanító, azt mondanám: kérdezze el a fiúktól a leczkét, a ki akarja, én a játékoknál s pihenő órákban óhajtok velök lenni.“

Ez a mondas nem sokra becsüli ugyan a tanító tanítás általi hatását; de azért méltó gondolkozni róla. A tanítóknak kevés nevelő hatása van s némelyik ki is mondja az elvet, hogy az iskolán kívüli élet nem tartozik az iskolára.

Ezután a gymnasium és reáliskola, s az egységes középiskola kérdésével foglalkozván röviden, az utóbbtól is kívánja, hogy a tanulók testi fejlesztésére is gondoljon.

Azt mondja továbbá, hogy inkább fel kell áldozni

valamit némelyik tantárgy mai pensumából; mert hiszen a gyermek szelleme, kedélye és jelleme kifejlesztésének szempontjából nem az a fő, hogy a latin-, görög- és francia nyelv minden grammatikai kérdésében olyan jártas legyen, mint ma egy érettségi vizsgálatot tevő tanulóknak lennie kell, és alapjában egészen közönyös, hogy a menyiségantból és természetantból több vagy kevesebb ismeretet szerzett-e az iskolában? Nem az a fődolog, hogy mit, hanem *miképen* tanítunk.

Ha igaz az a mondás, hogy „a tanulókkal szemben a tanítónak igazán fejlesztő és élénkítő ereje jellemében van”: akkor az angol igazgató kívánságának, hogy tanítványával játszó- és szabad óráikban legyen együtt, nálunk is elismert alapja van. Mert a tanítás órái alatt sokkal kevésbé hathat a tanító tanítványai jellemére, mint a tornajátékok által. A szerző legalább így tapasztalta régebben, mikor testgyakorlatot tanított s így tapasztalja most is, mikor a gymn. két felső osztályával kirándulásokat tesz. Tanítónak és tanítványoknak együtt járása hegyen-völgyön keresztül, közelebb hozza őket egymáshoz; bizalmasabban beszélnek és dalolnak együtt a jól végzett menetelés után. Az ilyen alkalommal mondott hazafias szavak másforma lelkesedést gyújtanak, mint a melyeket a néha merev iskolai ünnepélyeken hallanak a tanulók. „Minden jó és szép van elrejtve ezekben az együttes kirándulásokban; s nem sok paedagogiai ügyesség, csak melegen érző szív kell hozzá, hogy az ott fekvő kincseket felvegyük.”

E kirándulásokat nem lehet az iskolai évek utánra halasztani, mert hiszen ezeknek fő varázsa épen az egykorú fiúk együttes járásában van. Épen, minthogy ezek nevelő hatását ismeri, azért sajnálja, hogy újabb időben megszorítják, nehézségeket, akadályokat gördítenek útjukba. Arra, hogy e kirándulások miatt szenved a tanítás, azt jegyzi meg, hogy a tanulók még ezután sok idővel is nagyobb lelkesedéssel adják magukat a tudományos munkálkodásnak s olyan buzgósággal követik a tanító tanácsait, mely a sikert bizonyossá teszi. Az elmulasztott órák feladatait gyorsabb munka által hamar kipótolják.

Nagyobb kirándulás egy évben csak egyszer lehet; de torna-játékok, kisebb menetelések és effélék, ha nem mindennap is (a mit pedig szerző nagyon szeretne), de egy héten többször rendezhetők, s bizonyosan jó eredményök lenne.

Ezeknek, mint szabadban tett mozgásoknak, egészségi szempontból volna igen nagy hasznok. Már pedig a test egészsége és ereje természetesen az első követelmény, melyet azzal a nemzedékkel szemben felállítunk, melynek a nehéz harcokban kivívott nemzeti javakat a következő nemzedékeknek meg kell tartania.

Nem eléggé ismert tény, hogy az angol ifjúság testi erőben és ügyességben felülmulja a németet s hogy Angliában és Skótsországban magasabb állású férfiak is erősebbek és egészségesebbek, mint Németországban általában. Ezt pedig a szerző nézete szerint a szabadban végzett játékok és testgyakorlatok okozzák, melyek egészen nemzeti sajátossággá lettek.

Ezek a játékok, de még inkább a szellemi és testi fejlettség közti viszony iránti érdeklődés vezetik a szerzőt hosszú útjára. Hogy az angol paedagogusok bizonyosan eltalálták a helyes utat az egész ember összhangzó nevelésére, egyiknek egy mondásából gondolja, a mely szerint „a ki csak athléta, az félig ember, félig állat. A ki csak tudós, az félig ember, félig szellem. Mind a kettő önmagában csak fél ember.”

Hogy a német felsőbb iskolák nagyon is elhanyagolják a testi nevelést, a szerző nem tagadhatja. De vajon

angol és skót iskolák elérik-e a harmonikus nevelést? Ha elérik s ilyen egyesítés lehető, akkor ez igen nagy jelentőségű dolog, s a németeknek egész erővel és késedelem nélkül arra kell törekedni. Mert ha valahol, itt van igazán „periculum in mora.”

A torna-játékokról szóló kultuszminiszteri rendelet, melyet röviden említ, kezdetnek jó; de nem elég, úgy hogy tornatanítók jelentései szerint már nagy bajjal lehet kellő számú játszót keríteni. A torna-játékokat tehát kötelezőkké kell tenni, mint a tornát.

Itt azután, abból indulva ki, hogy ezeket a jobb viszonyokat nem a hiba-keresés vágya, nem hazájának kicsinylése keresteti fel vele, hanem épen a hazaszeretet s a javításra törekvés: egyes jelenetekre emlékezteti képzelt barátját az 1870—71-iki háborúból, melyben az a hadosztály, melybe a szerző is tartozott, igen sokat szenvedett és vesztett. Arra a csatára emlékszik, melyben, miután minden lövegjüket ellőtték, tétlenül kellett az ellenséges tűzben állaniok, mikor egy tűzér a halálhozó golyók süvöltése közt rázendíti a „Wacht am Rhein“-t s ők mindnyájan lelkesen dalolják vele. Orleansnál egyetlen egy franciaia ágyúgolyó egyszerre három társokat és öt lovat ölt meg; barátja nyugodtan irányozza az ágyút s szerencsésen, levegőbe röpit vele egy ellenséges töltényes kocsi. Mily kitörő lelkesedés szállotta meg őket, midőn a bajor király felajánlotta a koronát „dem greisen Preuszenhelden,” a tisztelt és magasztalt hadvezérnek. És később Versailles-ban mily megindulással üdvözölték az akkori trónörököszt: „Jó reggelt császári fenség!” S milyen érzelmek közt vonultak el a büszke francia királyi palota előtt!

Íme, e szerző a nehéz időkre, a kemény megpróbáltatásokra tekintve ajánlja a festi nevelés helyesebb irányban fejlesztését, mely az erélyt s a bátorságot is magával hozza. E célra nem sajnál a tanulásra szánt időből, a tantárgyak terjedelméből venni el valamennyit; de megnyugtató arra nézve is, hogy ez sem vesz el: a játékok alatt pihenő elme az után jobban végzi feladatát.

Hogy nekünk magyaroknak még nagyobb szükségünk van arra, hogy embereink erősek, edzettek, kitar-tók legyenek, hosszasan bizonyítgatni is felesleges. Nem csak a háború esetében, hanem a béke munkáihoz is nagy szükségünk van e tulajdonságokra. Hiszen társadalmi és közéleti bajaink közül igen sokat e tulajdonságok hiánya, vagy kis mértékben meglétele okoz. Mennyivel inkább meg kell tehát tennünk mindent, hogy a torna-játékok, általában a gondosabb testi nevelés által megszereshető képességeket beoltsuk ifjúságunkba.

Dr. Imre Lajos.

A rajztanítás módszere és tanmenete a népiskolában.

(Folytatás.)

III. osztály. Mindenek előtt a tanulók képzettségéhez mérten, a II. osztály 24 leczkére osztott tananyagából vétetik ismétlésképen, és bevezetésül kibővitve az ez osztályba tartozó leczkesorozatok tárgya és pedig:

1. A pont. Iránypontok megjelölése a tiszta papiros balfelén alulról fölfelé és jobbfelén felülről lefelé; felső és alsó szélén a papir hosszában balról jobbra, a vonalzon levő osztáspontok nyomán vagy ha tetszik az általam egybeállított „Mértékmutató” taneszköz keretén centiméter távolságban levő jegyek felhasználásával.

2. Iránypontok megjelölése szemmérték szerint szabadkézzel; kezdő, végző, felső és alsó pontok előleges kitűzésével.

3. A vonal. Három külön oldalra terjedőleg; vízszintes, függőleges és ferde párhuzamos vonalak húzása a papiros egész hosszán át, balról jobbfelé; szélességben, függőlegesen balról: alulról fölfelé; jobbról: felülről lefelé; ferdén szintén úgy és pedig felváltva tökéletes, és vonásolt, azaz egymáshoz nagyon közelre hozandó, ugynevezett segédvonalokkal.

4. Vonalzó, vagy mértékmutató segélyével előre megjelölt iránypontok nyomán, azután ezek nélkül, e három iránybani vonalak rajzolása szabadkézzel, 2–3 centiméter hosszúságban.

5. A papiros közepén megjelölt pontból kisugárzó vonalak húzása, a papír négy szélén megjelölt pontokig. Hasonló gyakorlatok tetszés szerint a papiros felső vagy alsó szögletében kijelölt pontból húzandó vonalak a papiros megfelelő széléhez vonalzóval.

6. Mind a három irányban rajzolendő vonalak osztása egyenlő részekre, szemmérték szerint szabadkézzel.

7. Derék, hegyes és tompa szögök rajzolása, iránypontok megjelölése nyomán vonalzóval.

8. Ugyanez szabadkézzel

9. A háromszögöknek miut zártkörű idomoknak tárgyalása és lerajzoltatása, vonalzóval és pedig: 1) egyenlőoldalu hegyesszögű háromszög; 2) egyenlőszáru derék, hegyes és tompaszögű háromszög; 3) egyenlőtlen oldalú derék, hegyes és tompaszögű háromszögek. Ezt a hétféle háromszöget addig kell leczkesorrendben tartani, míg a tanulók azokat, éppen úgy mint az 1, 2, 3 sat. számjegyeket, jól meg tudják egymástól különböztetni.

10. Ugyancsak e 7 féle háromszögnek lerajzolási gyakorlatai szemmérték szerint szabadkézzel, és pedig: egyenlő oldalú hegyesszögű háromszögnek alapjára veendő négy, magasságára 3 és fél centiméter. Az egyenlő száru derékszögű háromszög szabadkézzel rajzolására vehető 3 centi az alapra, 3 centi a magasságra; az egyenlőszáru hegyesszögű háromszöghöz 2 centi az alapra, 3 a magasságra; az egyenlőszáru tompaszögű háromszöghöz 3 centi az alapra, és három a magasságra. Az egyenlőtlen oldalú derékszögű háromszög előállítására vehető a magasságra négy centi, az alapra 3; az egyenlőtlen oldalú hegyesszögű háromszöghöz alapra 5 centi, magasságra 3; az egyenlőtlen oldalú tompaszögű háromszöghöz alapra 8 centi, magasságra 4 centiméter.

11. A négyszögeknek mint zártkörű idomoknak tárgyalása. 1. A négyzet. 2. Ennek két oldalát ferdén állítva tompaszöggel kapjuk a dülény előállítását. 3. A téglalap. 4. Mint a négyzetnél ennek két oldalát ferdén állítva tompaszögökkel a dülényded nevű négyszög rajzolható. 5. A részarányos ferdény: két oldal egyenlő, nem párhuzamos és két oldal nem egyenlő de párhuzamos; alapra lehet venni nyolcz centimétert, magasságára három és felet és így egybeállítható három egyenlő oldalú háromszögből is. 6. A ferdényded oly négyszög, melynek egyik oldala sem egyenlő sem párhuzamos egymáshoz. Egyszerűen úgy rajzolhatjuk le, hogy három vékony 8 centi hosszú vízszintes vonalat húzunk egyenlő távolságra egymástól, az alsón 2 centimétert megjegyezve összekötjük a közbülső vonal két végpontjaival; a felső vonalon ugyancsak balról jobbfelé három centimétert és e pontot is összekötjük a közbülső vonal két végpontjaival; ha most a közbülső vonalat kitöröljük, a kívánt ferdénydedet tisztán láthatjuk. 7. A részarányos deltoid azaz olyan idom, a milyen formára a gyermekek őszkor a sárkányt szokták csinálni. Lerajzolása legkönnyebben úgy végezhető, mint a ferdénynek, csak hogy a három 8 centiméter hosszú párhuzamos felső és alsó vonalon két-két centimétert jegyünk le és így kötjük össze a

középső vonal két végpontjaival. E szerint szintén hétféle négyszöget kell úgy megtanítani, hogy a gyermekek mint a háromszögeket, jól tudják egymástól megkülönböztetni és a megkívántató iránypontoknak előre megjelölése után könnyűséggel vonalzóval lerajzolni.

12. Ugyancsak e hétféle négyszögnek lerajzolása szemmérték szerint előre megállapítandó iránypontok nyomán szabadkézzel.

13. a) Szabályos hatszög rajzolása a már ismeretett mód szerint, vagy húzzunk egy 8 centiméter hosszú segéd vonalat, ennek felező pontjától fölfelé, és lefelé három és fél centiméter távolságra még két ugyanily hosszút. Ha most a felső és alsó vonalon, balról és jobbról két-két centimétert lejegyzünk és összekötjük a közbülső vonal két végpontjaival, ugyancsak szabályos hatszöget nyerünk. Magától értődik, hogy a hatszög oldalait azután erősebb vonalokkal tüntetjük fel.

b) Szabályos nyolczszög. Ezt igen könnyen úgy állíthatjuk elé, hogy egy hét, centiméterekre osztott segéd vonal kezdő és végpontjaira ugyancsak hét centiméterekre osztott vonalat állítunk fel derékszög alatt; ha e két vonal felsőpontjait egy vízszintes segédvonallal összekötjük, négyzetet kapunk. E négyzet mind a négy oldalait felezzük és meghúván a két átlót is, a nyolczszöghöz megkívántató 8 iránypontot kell meghatározni, mit úgy végezhetünk, hogy a négyzet négy szögétől befelé egy-egy centiméterre a négyoldalhoz párhuzamos vonalokat húzunk: a hol ezek az átlókat metszik, találunk az a négy pont, melyet összekötve a négy oldalt felező pontjaival, a szabályos nyolczszöggött eredményezi. Mint az előbbi dolgozatoknál, úgy itt is a megkívántató osztási pontokat a vonalzon levő jegyek nyomán végezzék a tanulók is, erősebb vonalokkal húván meg a nyolczszög oldalait szintén a vonalzó segélyével.

14. Ugyancsak a szabályos hat, és nyolczszög rajzolása szemmérték szerint szabadkézzel az imént leirt kiszámítás alapján.

Ezekben előadott, mértani előismeretekre alapított rajzgyakorlatok befejezése után, ez osztály tanulói szak-körükbe tartozó bármilyen síkdíszítményeket, eszközöket, edényeket, szerszámokat, házakat, templomokat sat. melyek egyenes vonalokból állíthatók elé, kellő ügyességgel fogják rajzolhatni.

Általánosan ismert tény az, hogy a tanulók az egyenes vonalú rajzdogozatokat nemcsak hogy könnyebben és jobban tudják elkészíteni, mint a vegyes, vagy tisztán görbe vonalokból egybe állítottakat, hanem a hibákat is hamarabb és jobban tudják megismerni és kiigazítani azoknál mint ezeknél. Ez onnan van, hogy többet és hosszabb ideig foglalkoznak egyenes vonalú rajzokkal, mint görbe vonalakkal. Nézetem szerint tehát czélszerű lenne, már ez osztályban a körzöt a tanulók kezébe adni, hogy megfelelő mértani előismeretek nyomán értelmök fejlesztésével kézügyességük is fokozódjék úgy, hogy a görbe vonalú tárgyakat is lerajzolni hamarabb megtanulhassák, s különösen, hogy az itt könnyebben becsúsztató hibákat felismerni és sikeresen helyreigazítani tudhassák.

De nem úgy és azt értem, hogy a népiszkolai tanulókat drága külföldi rajzeszközök megvásárlására kényszerítsük és hosszasan magyarázgassuk azoknak kezelési módját és sok mindenféle tantételekkel saturált leczketárgyak betanításával foglalkoztassuk. Hanem a legegyszerűbben készített csinos kis fakörzöt, melynek egyik hegyében vékony kis vasszeget, a másikba plajbászt lehet könnyűséggel erősíteni, mint a milyen körzöket sok iparos tanulóknál látunk. Mert ebben az osztályban a

körzöveli dolgozatok csak ironnal való szerkesztésekre szorítkozhatnak.

15. A betanítandó tananyag pedig mint eddig, előrajz után, kellő magyarázatokkal egybekapcsolva tárgyalassék, és pedig először is a kör-nek rajzolásával úgy, hogy előlegesen megjelöljük a középpont helyét megmagyarázzuk, hogy a körzöt úgy kell tartani, hogy a kéz sulya a hegyes végén álljon, azután a körzöbe 2, 3 vagy 4 centimétert véve, a kört közel egymáshoz álló pontokkal írjuk le, ezektől minden ponthoz egyeneseket azaz sugarakat húzunk és így tanítjuk meg, hogy a középponttól a körkerület minden egyes pontja egyenlő távolyra fekszik. Most következnek többrendbeli gyakorlatok a körzövel, a köröket tökéletes vonalokkal rajzolva.

16. Megtanítandó a kör sugár, átmérő, húr és érintő a középpontban találkozó két derékszögűsár itt körsugár, a hozzá tartozó rész a körkerületéből pedig kör-ív; a körnek egy negyede. A hurrall levágott rész a körből, a körszelet, és a két sugárral a körből kivágott rész pedig a körzikk. Ha a tanulók ezeket a mértani előismereteket már tudják, lehet a tulajdonképeni gyakorlatokhoz fogni.

17. A vonalzó segítségével a lerajzolandó körökhöz, körnegyedekhez vagy félkörökhöz megkívántató közép-pontok előre kijelöltetnek, hogy a lerajzolandók mindig bizonyos sorban állíthatassanak elé, nem pedig összevissza hányva. Előbb egész körök, folytatólag ugyanazok, ilyenek a középpontban egymást derékszögben, majd hegyes, és tompaszögökben metsző átmérők feltüntetéseivel, továbbá egyközepű párhuzamos körök.

18. Ily módon körnegyedek és fél körök, megfelelő sugarakkal.

19. Körnegyedek egybekapcsolása tört vonalakká, majd egybeillesztése hullám, vagy kigyóvonalakká úgy hogy a toldás helye ne látszassék; e tört és hullám-vonalak egyenlőn szimplán, majd párhuzamosan is.

19. Félkörökből törtvonalok egybekapcsolás folytán fonadékok; összeillesztéséből, hullám, kigyó vonalok és ezek felhasználása alapján különféle hajlított virág vagy más növény nyelek rajzolása; a változatosan álló ívekhez megkívántató iránypontoknak előre kijelölésével.

20. A körnek a körzöbe vett sugárral osztása hat egyenlő részre, és ebből alkalom adtával különféle csillag-idomok, rozetták s más nagyon egyszerű síkdíszítményül szolgáló motívok rajzolása, körzö és vonalzó segítségével.

21. Az e szakkörhöz tartozó és fentebb tárgyalott mértani előismeretek alapján lehet és kell, alkalomszerűleg közben is, az elősorolt leczkétárgyakat rendre-rendre szemmérték szerint szabadkézzel feldolgoztatni úgy, hogy csak a legszükségesebb esetekben használhassák a tanulók a vonalzón levő osztáspontokat, megkívántató iránypontok megjelölésére.

Hogy ez osztályban is a helyes ülésre, testtartásra és az eszközöknek szabályos kezelésére nagy gond fordíttassék, magától értetődik és a legszigorubb kötelessége a tanítónak.

(Vége köv.)

Propper Ferencz.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

34. Nevető-mánia. Igen komoly előadási óráim van; tanítványaim mind csupa szem és fül. Hunyadi L. és az álnok Czillei nándorfehérvári találkozását festem. Sokak szeme könnyel telik meg az ártatlan szenvedése miatt, míg más perczen, a bűnös méltó büntetésére öröm

tükröződik a muzsa sereg arczán. Észlelem közben, miszerint tanítványaim közül egy, mindig csak nevető arczot vág s úgy tesz mintha rá a külső benyomás mindig egy és ugyanazon befolyást gyakorolná.

Figyelem tárgyává teszem; időnként, főképp egy-egy megkapóbb jelenet vázolásánál, meg is szólítom, hogy mit nevet? A válasz, hogy: „Nem nevetek,“ „Hogy ne, hisz most is nevetesz“ mondám én „hát te nem bánkó-dol az ártatlanok méltatlan szenvedésén és nem örülsz a gazok méltó bűnhődésén“!? „Vagy igen tanító úr, hiszen szinte megreped a szívem a szegény H. L. szenvedése miatt“ s erre az akkor is nevető arczon nehéz könnyecseppek gördültek végig.

Meg voltam lepve e jelenség miatt, de magamba fojtva meglepetésemet, hallgattam. Az idő telt; megfigye-lésem nem szünt meg. Rájöttem, hogy növendékem nevető-mániában szenved. Elhatároztam, hogy ha lehet kigyógyítom. Az alkalom megrékezett.

Történt, hogy egy növendékem, a ki úgy szorgalma, mint jó magaviselete miatt, úgy nekem, mint tanulótar-sainak kedvenczünk volt s L.-nek igen jó barátja: a roncsoló toroklobb áldozatja lett; meghalt. E körülmény fáj-dalmasan érintett mindnyájunkat, s temetése után közö-sen könyeztük meg a jó gyermeket. Nem úgy L. Ő ek-kor is nevetett, a min társai igen megbotránkoztak. Rosszul esett nekem is, s tudva már, hogy „hányat ütött az óra“ megragadtam az alkalmat növendékem betegsé-gének orvoslására s szólék: „Édes fiam, úgy tudom, hogy neked S. igen jó barátod volt; hát te egy cseppet sem sajnálsz elhunytát“? „Igaz tanító ur, én S.-et nagyon de nagyon szerettem s halálát kimondhatatlanul sajnálom“ „Nó lásd fiam s te mégis nevetesz ez eseten, pedig ha igazán szeretett barátod volt, sírnod kellene. Én ellenke-zőleg azt tapasztalom, miszerint te nem voltál S.-nek igaz barátja, mert csak nevetesz halálán, a mi csalfa és kaján szívre mutat. Megesaltad őt még életében, igaz barátnak mutatván magadat, s most midőn már nincs köztünk s mindnyájan igaz szívből sajnáljuk őt, te elárul-va rossz szívedet, kárörömmel nevetesz szemünkbe e ke-gyeletes perczünkben. És mi megbotránkozással nézünk reád, ki most is nevetesz, te rossz szívu, hálátlan, álnok barát; te . . .“

Nem mondhattam tovább. L. zokogásba tört ki s kért mindenre, ne folytassam tovább feddésemet, mert ő azt nem érdemli meg; hogy ő igaz barátja volt S.-nek, nálánál jobban elhunytát senki sem fájlahatja; hogy ő semmit sem tud nevetéséről s ha teszi, igyekezni fog arról leszokni. Ezt vártam. Most megmagyaráztam neki, hogy mennyire nem illő akkor is nevetni, a mikor más szomorkodik, sír; mennyire visszatetsző és botránys az ilyen magaviselet. Figyelmeztettem, hogy ügyeljen ma-gára mindig s csak akkor engedje meg magának a nevetést, a mikor azt a szívből jövő jókedv magá-va l hozza. stb.

Ez eljárásom emlékezetes maradt L.-re nézve s ezen-tul annyira ügyelt magára, hogy e már-már megrögzött mániájától teljesen megmenekedett. Alkalom adtán, mi-nél megkapóbb esemény ügyes felhasználása, örökre em-lékezetes nyomot hagy a gyermek lelkén s a fentti ese-tekben igen hathatós gyógyszer.

Orbán Endre.

35. Szélesség és érzékenység. Egy délután, a 3 és 4 óra közötti szünet elteltével, midőn tervszerinti tanításom tovább akarom folytatni, észreveszem, hogy egyik tanítványom orra előtt tartja zsebkendőjét s bús pillantásokat vet reám, mintegy szánakozásra akarva engem maga iránt indítani. Igen természetes, meg kellett

kérdeznem, hogy mi a baja. „Mi történt veled Péter? Az eddig csak bús gyermek, kérdésekre, mivel szánozásokom kifolyásának vette szavaimat sirva mondja: „Pál a szüneten ellökött s foly az orrom vére“. Vértfolyás komoly baj lévén, az orvoslást azonnal meg kellett tennem, s nem utasíthatam a négy órákor intézendő holmi apróbb ufgyelmi eljárások közé. „Jőj csak ide Péter“, szólék. A gyermek asztalomhoz jő. „Nó lássam! A gyermek leveszi zsebkendőjét orra elől, melyen alig volt egy vércseppecskénél több látható, s figyelmesen néz engem. Egy kis szünet után, mialatt én és Péter „farkas szemet“ néztünk egymással, így szólék: emlékszel arra a versre, a melyet a napokban tanultatok? „Igen!“ „Hogy is kezdődik? „Volnék én csak katona?“ Hát te szeretnél katona lenni? A gyermek bátran felel: „igen!“ De az olyan ember nem lesz jó katonának, ki gyermek korában minden kicsiségért panaszra fut, búsul, sir. Péter elpirult s az eddig bús, siró arcáról bátorság tükrözött. Péterrel végeztem.

Most a hibást szolítám fel. „Pál, hogyan lökted el Pétert? A gyermek sajnálkozó hangon mondá: „Én nem akarattól löktem le Pétert“. Jó fiú mondta, elhittem. „Én hiszem Pál, hogy nem akarattól lökted le Pétert, de látod véletlenségből is okozhatunk másnak bajt, különösen, ha nem vagyunk mások iránt elég figyelmesek, előre gondolók. Mäskor légy a játékokban figyelmesebb, vigyázóbb, mint e szüneten voltál“. Pál könyezett.

A tanítási időből mintegy 5 percet vett igénybe ezen fegyelmezés. Hogy kárpótolva lettem, bizonyítja ez:

Péter, a minden kicsiségért panaszra szaladó gyermek ezentúl önértesebb, bátrab, míg Pál a kissé hirtelen, szeles gyermek óvatosabb, vigyázóbb lett.

Elek Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kisküküllőmegyei általános tanítói egyesület m. hó 6-án, Dicső-SzentMártonban tartotta meg évi rendes gyűlését bő és érdekes tárgysorozattal.*) Az egyesület tagjai lévén különböző vallás felekezettű tanítók és papok, kik oly nagy számban jelentek meg, milyenre a legrégibb tagok is alig emlékeznek. Pedig ez egyesület az erdélyiek között csaknem a legrégibb s minden évben népes és érdekes gyűlést tartott.

Elnök nagytiszt. Kovács Elek ref. esperes és v.-gálfalvi pap szépen kidolgozott beszéddel nyitotta meg a gyűlést, fejtegetve a tanítói hivatal fontosságát, nehézségét, buzdítva egy a tanítókat, mint a papokat, hogy értsenek egyet s kezet fogva együtt működjenek, mert ugy mindnyájoknak könnyebb, célravezetőbb, eredményesebb lesz az emberképzés nagy munkája, mely sok tanulást, tapasztalást, türelmet, nélkülözést és szenvedést igényel s mégis szépnek, dicsőnek nevezhető, mert az emberiség szellemi és anyagi jóléte, testi ügyessége nagyrészen ettől függ.

Meleg szavakkal emlékszik meg Káli Dénes kiskendi kitünő tanítótársunk elhunytáról, kit a májusi esőhöz, harmathoz hasonlított, mely lehull, elenyészik, de nyomában virány kél Áldott legyen emlékezete! Gyűlésünk a gyászoló családnak részvét nyilatkozat küldést határozott.

Ezután nsgos Horváth László megyénk kir. tanfelügyelője rövid, de velős szavakkal üdvözölte a gyűlés nagyszámu tanítóit Elismerését, köszönetét fejezte ki a megye összes tanítóinak, hogy megyénk tanügyét oly lelkesen karolták fel és fejlesztik, melyre hazánkknak csaknem minden megyéje büszke lehetne. Ó méltósága továbbra is kitarást és egyetértést kívánva, arról biztosított minket, hogy minden jó és nemes

ügyben, erejéhez képest, mindig támaszunk és segítő társunk lesz.

Ugy az elnök, mint a tanfelügyelő szeretetet sugárzó, szép és tanulságos beszédeért lelkes „éljen“-zésben részesült. Az elnöki megnyitó beszéd pedig megörökítés végett jegyzőkönyvbe vétetett.

Megállapítatván a gyűlés programja: Bernád Lajos megteszi az elismerést és jegyzőkönyvbe vételt kivívott titkári évi jelentését. Részletes és hű képet nyújtott a 3, névszerint a dicsőszentmártoni, bonyhai és marosmenti körök viselt dolgairól.

Minden kör a tanév folytán két gyűlést tartott. A gyűléseken több és különböző tárgykból voltak kitünően sikerült tanítások, szavaltatok, felolvasások, szabad előadások.

Valódi műbecsrel birtak, különösen a Gyöngyösy István szabad előadásai a természettan köréből, Muzsnai József humoreszkje az irásjelekről, Mihály József, Csinnádi István, Torkos Izsák felolvasásai a „Játékokról“, „Jellemképződésről“, és „Fűszerekről.“ Szavallattal és bírálati művel kitüntek Máriaassy Etelka k. a. és Muzsnai József. Székely János pedig növendékeivel meglepően sikerült műéneklést produkált.

Emliti titkár, hogy megyénk 5 új taggal (tanerővel) gyarapodott; hogy a bonyhai és dicső-szentmártoni körben a nevezetesebb eseményekről tájékoztató és könyvbíráló bizottság alakult; hogy a mélt. alispán úr intézkedése folytán, megyénk minden tanítója a tanító-gyűléseken megjelenésük nap- és fuvardíjt kap az illető községtől, melyért meleg köszönetet mond a tagtársak nevében is

Nyarády Dénes könyvtáros jelenti, hogy tanítói könyvtárunk a Felméri és Koós legközelebb megjelent kitünő műveivel gyarapodott; a svájci gyümölcs és szőlőtermesztésről pedig nagyon érdekes felolvasást tartott, előadván e tekintetben az általa ott látott és tapasztalt dolgokat. Mondja, hogy sok ezer család tartja ott fenn magát csupán néhány cseresznyefája terméséből; hogy a más gyümölcs mustokat piros szőlőmusttal művészileg vegyítve, kitünően tudják értékesíteni; hogy cseresznye és megyszeszüket Európaszerte kedvelik, s csaknem a hihetlenségig nagy jövedelmet huznak ebből a szorgalmas svájciak. A cseresznye és meggyfa egyes ágaiból mesterségesen nevelve csinos pálczákat, pipaszárazakat, szipkákat készítenek. Az előadás oly meggyőző és élénk volt, hogy valamennyi hallgatónban mind lelkesülést ébresztett, nemcsak az „é r d e m k ö n y v“-be vett, tanulságos műve, hanem a gyümölcsfa tenyésztés iránt is.

Elfogadtatott Gyöngyösy István igazgatónak azon indítványa, hogy a Kiskük.-megye földrajzának megírására kitűzött 60 frt. tiszteletdíj emeltessék fel 100 frtra, mert kilátásban van, hogy e célra az E. M. K. E. is ad 50 frtot, vagy ha nem, ezt a tagsági díjakból is könnyen lehet fedezni.

Ezzel kapcsolatosan Gyöngyösy beszámolt a m. é. aug. bpesti tanítógyűlésen történt dolgokról, mert egyetünket ő képviselte. Három minket legközelebről érdeklő tétel képezte inkább a vita tárgyát. 1. Anyagi helyzetünk javítása. 2. A nyugdíjügy és szolgálati viszony rendezése. 3. Az osztatlan népiskolák tantervének kidolgozása. Képviselőnk a nagy többséggel a mellett foglalt állást, hogy a helyi viszonyokat tekintve a minimum fizetés 400 frt. és lakás legyen. Tiltakozott a városi és falusi tanító megkülönböztetés ellen.

Kovács Albert tanár és képviselő kiszámította, hogy ha az évi tagsági díjak nem szedtetnének és teljes fizetéssel nyugdíjaztatnánk is, az alap akkor is több lenne két millió forintnál.

Javaslatban van, hogy a szolgálati év 35-re vonassék le teljes fizetést élvezve nyugdíjul, hogy a szolgálati pragmatika létrejőjön s hogy az özvegyek és árvák nagyobb segélyben részesüljenek.

Ember Jánossal szemben, ki a mostani népisk. tanter-

*) Mult számunkból helyszüke miatt maradt ki. Sz.

vet jónak tartja, a többséggel Schmidt Boldizsár tervét fogadta el, mely szerint okvetetlen az 1, 2 stb. tanítóval bíró iskolák számára külön és határozottan körülírt tanterv készíttetésük, mert most a tanítás nem egyéb ide-oda kapkodásnál. A jelenlegi nagy és határozatlanul beosztott tananyag-tömkelegből kevés tanító tud kellőleg kibontakozni, s így az országban a tanítás terén nincs meg a nagyon is óhajtott egyöntetűség. Nem szeretné, hogy az „Eötvös-alap“ elvéthessék a miniszterium kezelése alól, mert az ezt sok részben nagyszélesen részletes és ügyesen előadott beszámoló nagy tetszésben részesülve, köszönettel fogadtattott.

Csinádi István pénztáros jelenti, hogy az egyesület pénzvagyona a még be nem jött tagsági díjakkal a 31 frt. 49 kr. kiadást leütve az év elején 80 forintból állott. Interpelláció következtében, a hátrálékban levő tagságdíjak rövid idő alatt perrel is be fognak hajtatni. Együttal nagy ügyszerezzel ismertette az „Eötvös-alap“-ot. Említi, hogy az alapnak csak 2000 tagja van s kérdésbe teszi, hogy hát a más huszonnégyezer tanító vajjon hol maradt?! Ügyes és terjedelmes ismertetéseért köszönetben, műve pedig jegyzőkönyvbe vételben részesült.

Elnök felolvassa volt szőlőszeti vándor-tanár Fekete Pál urnak azon értesítését, hogy Szőkefalván e hó 15-én amerikai szőlővesszőbe zöld galy-oltást eszközöl s az érdeklődőket minél nagyobb számban szívesen látja. A gyümölcsfa tenyésztés érdekébe a tagtársakat tömeges megjelenésre elnök is buzdította.

Elnök a maga és tisztársai nevében a bizalmat megköszönve, hivataláról lemond. Szalma József korelnöklete alatt közfelkiáltás útján megválasztottak elnöknek nt. Kovács Elek, alelnöknek Gyöngyössy István, titkárnak Bernád Lajos. jegyző lett Hadházi Julia, pénztáros Csinádi István, könyvtáros Agyagási Sándor. Választatott még 12 választmányi tag.

Gyűlés után az összes tagok egy közebéden vettek részt, hol pohárköszöntőkben nem volt hiány.

Agyagási Sándor.
áll. isk. tanító.

I R O D A L O M.

Háromszékvármegye tankerületének népoktatásügye az 1889-ik tanévben. A vármegyei közigazgatási bizottság két félévi jelentése. Szerkesztette: *Eötvös Károly Lajos*, kir. tanfelügyelő. Sepsiszentgyörgy, Jókai nyomdárészvénytársulat. 1889. 15 8-r. lap.

A füzet érdekesen tárja elénk Háromszékvármegye tanügyi fejlődését s jelen állapotát. Helyszüke miatt csak egy-néhány adatot jegyzünk fel e kimutatásból. A megye tanköteleseinek száma az ismétlőkkel együtt 21.165. Iskolába jár a tankötelesek 80³/₁₀-a. Az iskolák összes száma 163. A tanítók száma 283. Az iskola mulasztások apasztására két módot tart szükségesnek a jelentés. Egyik az, hogy az iskolai hatóságok hajtsák végre szigorúan a törvényt s a pénzbírság behajthatatlanság esetében változzék át az iskola körülleszolgáló kényszer-munkává. A másik mód vagy eszköz az, hogy kezdődjék a tanítás szeptember 1-én s végződjék május elején. A hol ez is akadályra talál, ott egyelőre foglalkozzék a tanító ez első hónapban legalább a kezdőkkel.

A jelentés osztályozza az iskolákat, az elért eredmények szerint. Ebből idézzük a következőket:

„Az összes elemi iskolák általános osztályzata „jónak“, az osztályzásnál szokásos egységek középszámának tüzetes meghatározásával 2⁸⁵-nek minősítettet s így a mult tanévi oktatási sikerhez viszonyítva (mely általános „elég jó“ vagyis 3¹² volt) örvendetes haladás tűnik ki, mi a tanítók buzgalma mellett az iskola-mulasztások szorgosabb megátlása-

nak is köszönhető. 40 népiskolának tanítási eredménye általános „jeles“-nek, 50 iskoláé általános „jó“-nak, 16 iskoláé „elégés“-nek, 2 iskoláé „elégtelen“-nek osztályoztatott. Ha az iskolákat jellegük szerint csoportosítjuk, első helyen állnak vizsgálati sikert tekintve a községi iskolák, mert osztályzati közép számok 2⁷⁵; közvetlen melléjük sorakoznak az állami iskolák 2⁸ általános osztályzattal; következnek a ref. felekezeti iskolák 3, vagyis általános „jó“ sikerrel; a róm. kath. iskolák tanítási közép eredménye 3², vagyis „jó közép“; hasonló ehhez a gör. keleti iskolák tanítási sikere, melynek osztályzati középszáma 3⁴; végül az unitárius és gör. kath. iskolák sorakoznak 3⁴ és 4 közt váltakozó tanítási eredménynyel.

Feltűnő és örvendetes jelenség, hogy a jeles tanítási eredményt elért iskolák nagyobb része az „osztatlan“ falusi népiskola egyetlen tanítóval.“

Intézkedés történt az iránt: „hogy az iskola fentartó községek az 1868. XXXVIII. t. cz. 30—32. §§-nak fogantatására évenként annyi 50 krt. vegyenek költségvetésükbe fel és bocsássanak elszámolás terhével a községi iskolaszék rendelkezésére, a hány mindennapi tankötelese van az iskolának; az iskolaszékek szerezzék be tömegesen az összes tankönyveket és szereket, osszák ki a növendékeknek és elszámolással adják be a kiosztásról jegyzőkönyvet a községeknek, az előljárók kötelessége levén a könyvek és tanszerek árát a szülőktől beszédni, vagy a szegényeknek elengedni.“

A közig. bizottság azon kérelemmel zárja be a közoktat. miniszterhez intézett jelentését, miszerint méltóztatassák a miniszter intézkedni esetleg törvényhozás útján, hogy az iskolaadókat együtt szedjék be az állami adókkal s a községi iskolák az „adóhivataloktól nyerjenek az 5⁰/₁₀ iskolai adóösszegre fedezetet, úgy, miként most az állami iskoláknál történik.“

Ezen különben gondosan szerkesztett jelentésből kár nélkül kimaradhatna az iskolák fent jelzett osztályozása. Az ilyen érdemfokozat a legjobb akarat mellett is magán hordja a bizonytalanság jellegét s esetleg olyan tanítót sujthatna igazságtalanul, a ki az iskolának tulajdonított eredmény fogyatékos voltaért felelősségre méltányosan nem volna vonható. Az iskola hitelének nyilvános csökkentése mulhatlanul befoly a növendékek szorgalmának lazulására s az iskolai szellem megrontására. A tanítót, ha megérdemli, meglehet róni a maga bírósága előtt érdeme szerint, a nélkül, hogy az iskola szenvedne miatta. Másfelől nem hisszük, hogy valamely járvaló tanítónak vágytárgya lehetne az, hogy kötelessége hű teljesítése jutalmául kartársa mellé állítsák s annak megkisebbitésével dicsérjék meg. Így folytatva a különböző hivatalok sorozatán végig a nyilvános érdemfokozat osztást, maguknak az iskolai hatóságoknak is jogosan lehetne érdemjegyet adni. Mi azt hisszük, hogy erre nincs semmi szükség.

Beérkezett művek:

Elemi földrajz. I. A népiskolák III. és IV. oszt. számára. Irta *Gáspár Ignicz*. Képekkel. Budapest. Benkő Gyula könyvkiadóhivatala. Ára 24 kr.

Elemi földrajz. II. A népiskolák V. és VI. osztálya számára. Irta *Gáspár Ignicz*. 64 képpel. Budapest. Benkő Gyula könyvkiadó hivat. Ára 32 kr. A kiadó minden eladott példány után 1 krajczárt ad az Eötvös-alapnak. Mindkét mű 17.358—1888. sz. a általánosan engedélyezve van.

A női kézimunka- oktatás iskolák számára és magánhasználatra. Módszeresen összeállította *Uhr Józsa*, a pozsonyi m. kir. áll. tanítónőképző-intézet igazgatónője Pozsony, 1890. Budapest. Kiadja Stampfel Károly. A negyedik füzet 30 ábrával. Ára 40 kr. Az ötödik füzet 20 ábrával. Ára 40 kr. Előzetesen is ajánlhatjuk. A részletes ismertetést később.

V E G Y E S E K

— Pályázat a „Magyarországi Tanítók Árvaházá”-ban betöltendő 5—6 ingyenes helyre. A magyarországi tanítók „Trefort” árvaházában f. é. szeptember hó elsejével ismét 5—6 fű-árva fog felvétetni. A betöltendő helyek közül egy a fehérmegyei tanítótestület által alapítottán, arra csak fehérmegyei tanító árvája pályázhat és a kijelölés jogát az alapszabályok értelmében az alapító tantestület gyakorolja. A többi helyre Magyarország bármely vidékén működött kisdied-óvó, népiskolai, felső-nép-, és polg. isk. tanító, tanítóképez-dei tanár és tanfelügyelő árvája, felekezeti és nemzetiségi kül-önbség nélkül pályázhatik. Előnyben részesülnek a teljesen árvák és ezek közül is azok, a kiknek szülői, az árvaházi tőke gyarapításához hozzájárultak. A felvétel iránti folyamodványok legkésőbb f. é. július hó 30-áig az illető megye kir. tanfelügyelője útján az árvaház egyesület elnökéhez, Tótn József kir. tanácsos és pestmegyei kir. tanfelügyelőhöz, (Budapest, VIII. ker. Szentkirályi u. 3. sz.) küldendők. A folyamodványhoz mel-léklendők: 1) A felveendő árva keresztlevele. 2) A testi ép-ségét és megejtett himlőoltást igazoló orvosi bizonyítvány. 3) Az utolsó évi iskolai bizonyítvány. 4) Az anyja, esetleg atyja halálát igazoló bizonyítvány. 5) Szegénységi bizonyítvány. 6) Az atyja és anyja tanítótöltést igazoló bizonyítvány. 7) Az anya esetleg a gyámnak két tanú előtt aláírt nyilatkozata, hogy az árva számára a tanítói nyugdíj-alapból járó nevelési pótlékról és az általa esetleg élvezett ösztöndíjról az árvaház javára lemond és azt mindenkor az egyesület pénztárába be fogja küldeni. Budapesten, 1890. május 10-én A magya-rországi tanítók árvaházi egyesületének elnöksége.

— A kolozsvári m. kir. áll. tanítónőképezde ön-képzőköre május 18-án délelőtt tartotta meg zárünnepé-lyét nagy számu művelt közönség jelenlétében. Az ünnepély díszét emelte az, hogy jelenvolt dr. Brassai Sámuel, mint a magyar kulturának nemcsak büszkesége, hanem minden nyilvánulásában lelkes ébresztője és pártfogója. Nem hiányzott ő a tanítóképző zárünnepélyén sem. A műsorozat következő volt. 1) Ima, Herokdtól; éneklük a II. III. és IV-ed éves növendékek, harmoniumon kíséri Pál Róza IV-ed éves növendék. 2) Titkári jelentés, összeállította és felolvassa Márton Anna IV ed éves növ. önképzőköri titkár. 3) Rondo brillante, We-bertől; zongorán játsza Halácsy Amália III-ad é. növ. 4) Ro-mance, Kelemen Lajosnótól; éneklük Apor Berta II-od é. növ. zongorán kíséri Lóte Vilma II-od é. növ. 5) Három levél, Torkos Lászlótól; szavalja Woith Ilona III-ad éves növ. 6) Összel, Poldini Edétől; éneklük a II. III. és IV-ed éves növendékek, zongorán kíséri Halácsy Amália III ad éves növendék. 7.) I. Rhapsodie Hongroise, Liszt Ferencztől; zongorán négy kézre játszák: Kertész Emma és Halácsy Amália III-ad éves növendékek. 8) Ágotha kisasszony, Kiss Józseftől; sza-valja Harmath Ilona Ilona II-od éves növendék. 9.) A sze-retet hymnusa, Golltól; éneklük a II., III. és IV-ed éves növendékek zongorán kíséri Pál Róza IV-ed éves növendék. 10.) 17-ik magyar ábránd, Székely Imrétől; zongorán ját-sza Kertész Emma III-ad éves növendék. 11.) Satanas, Vá-rady Antaltól; szavalja Kociuba Róza III-ad éves növendék. 12.) Népdal-egyveleg, Szentirmay Elemértől; éneklük a II., III. és IV-ed éves növendékek, zongorán kíséri Pál Róza IV-ed éves növendék. Részletekbe nem bocsátkozunk, csak annyit jegyzünk meg általában, hogy az előadás minden rész-lete szépen sikerült s a közönség élénk tapssal többször adott kifejezést meglepedésének. Ez az intézet már több jó rajt bocsátott ki a nemzeti mivélődés szolgálatába; a tanárkar buzgósága s a növendékek szorgalma teljes biztosítékot nyujt, hogy a mostaniak is méltók lesznek derék elődeikhez. Men-nél több alkalmunk van megismerkedni a nők nevelői és tanítói működésével, annál inkább megerősödünk azon meg-

gyződésünkben, miszerint sokat nyert izlésben s nemesség-ben a nemzeti művelődés az által, hogy a nők kiváló tehet-ségei a közoktatás terén értékesítve vannak.

— A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. április 30-án 16.674. sz. a. elrendelte, hogy az iparhatósági megbízottak üléseinek jegyzőkönyvei, ha azokban az iparos-tanoncz, vagy az alsófokú keresk. iskolára vonatkozó pana-szok vagy előterjesztések vannak, intézkedésre közlendők a kir. tanfelügyelővel.

— Nyugdíjazás. A vall.- és közokt. m. kir. miniszt. Antal György kis-petri-i ev. ref. és Ilyés András mező-szentgyörgyi gör. kath. tanítóknak, az orsz. tanítói nyugdíj-alapból évi 125—125 ft. nyugdíjat engedélyezett.

— Ajánlott könyv. A vall- és közokt. m. kir. mi-niszter f. é. máj. 7-én 356. elnöki sz. a. a népoktatási in-tézetek könyvtárai számára ajánlotta a következő művet: „A bűn és bűnhődés vagy a büntető törvénykönyv példákban. Irta K. Nagy Sándor, kir. alügyész. Nagyvárad, 1889. Ára fűzve 60 kr.

— Gegenbauer Józsefné helybeli magán leány-iskolá-jában a f. tanévi közvizsgálat e hó 21-én lesz meg. A tulaj-donosnő ezzel egyszersmind beszünteti m. leány-iskoláját s azután csak Gegenbauer József tart zongora-iskolát.

— Fürdői kedvezmény. A kolozsi áll. népiskola gond-noksága elhatározta, hogy iskolájának egyik tantermét a nyári szünet alatt (június 15-től augusztus végéig) hajlandó a ko-lozsmegyei azon néptanítók, illetőleg családtagjaik részére in-gyenes lakásul átengedni, kik az itteni sós gyógyfürdő hasz-nálatára egészségügyi okokból rá vannak utalva, ha ezt alólirt-hoz legkésőbb június hó 10 ig beküldendő jelentkezésük mel-lelt egyszerű orvosi nyilatkozattal igazolják. Az illetőknek jelezniök kell, hogy mely időtől kezdve s meddig óhajtják a szállást igénybe venni? Megjegyzendő, hogy a szükséges bú-torokról, stb. a jelentkezőknek kell gondoskodni. Egyebek-ben a helyi viszonyokról, megkeresésre, készséggel nyújtók felvilágosítást. A gondnokság megbízásából: Benedek János, igazg. tanító.

— Tanítói gyűlések. A Beszterce-Naszódvármegyei át. tanítóegyesület VII. r. közgyűlését m. hó 28-án tartotta meg Beszterczen Bedő Dénes elnökle alatt. Az egyesület m. évi működéséről a jelentést Sebestyén József főjegyző olvasta fel. Tárgyalta a közgyűlés a közp. választmánynak 6 pont alatt beterjesztett javaslatait. „A jellemfejlesztéséről hatáskör-ünkben” című tételről értekezett Bedő Dénesné, sz. Trok-nya Anna ó-radnai áll. isk. tanítónő. „A népiskolában az év-záró vizsgák szigorlatok-e, vagy isk. ünnepélyek, vagyis ün-nepélyes vizsgálatok?” cz. vitatételt előterjesztette Sebes-tyén József n.-sajói áll. isk. ig. A közgyűlés megválasztotta a tisztviselőket. — A marostordamegyei tanító tes-tület központi köre ugyanez napon gyűlésezett Maros-vásárbelyt Nemes Ödön elnökle alatt. Gyakorlati tanítást Hartly János közs. tanító, értekezést olvasott fel e tételről „Kormányzó fegyelem” Pál György, „Huszonöt év Márkusfal-va életéből” cz. munkát ismertette Da bóczai György. „Egy nevezetes műemlékünkéről” értekezett Nemes Ödön.

— A lelkészek és siketnémák. Berlinben négy heti tanfolyamot nyitottak meg a lelkészek számára, hogy tanul-ják meg a siketnémák nyelvét s tudjanak értekezni siket-néma hallgatóikkal.

TARTALOM: A vall. és közokt. m. kir. miniszter 18. évi jelentése a közoktatás állapotáról. II. Kovácsi Antal. — Egy német író az iskolai játékokról. Dr. Imre Lajos. — A rajzitanítás módszere és tanmenete a népiskolában. (Vége köv.) Propper Ferencz. — Pae-dagogiai esetek: Nevető mania. Orbán Endre. — Szelesség és érzékenység Elek Gyula. — Egyesületi élet: A kisküküllőme-gyei át. tanítóegyesület közgyűlése. Agyagási Sándor. — Irodalom: Háromszékvármegye népoktatásügye az 1888/9. tanévben. — Ve-gyesek.